

<https://doi.org/10.3176/hum.soc.sci.1964.2.02>

EESTI NSV KERGETÖÖSTUSE SENISEID SAAVUTUSI JA EDASIARENDA MISE VÕIMALUSI

L. RITSO,

majandusteaduste kandidaat

Kergetööstuse tähtsus elanikkonna varustamisel mitmesuguste laiatarbekaupadega suureneb järjekindlalt. NLKP programm näeb ette, et rahvatarbekaupade tootmine peab täielikult rahuldama kasvava nõudmise nende järele ja vastama selle nõudmise muutumisele. Kõigilt tarbeesemeid tootvatelt tööstusharudelt nõutakse kaupade õigeaegset väljalaskmist kooskõlas elanikkonna mitmekesiste nõuetega, arvestades seejuures kohalikke, rahvuslikke ja kliimaatilisi iseärasusi.

Veel kiiremini kui rahvatarbekaupade järele tõuseb nõudmine kergetööstusettevõtetes toodetavate tootmisvahendite, peamiselt mitmesuguste tehniliste kangaste, taarakangaste ja tehniliseks otstarbeks kasutatava kedruse järele. Nõudmise suurenemise nende toodete osas määrab üht või teist toodet tarviva tööstusharu arenemise tempo.

Et meie vabariigi kergetööstus suudaks neid üha suurenevaid nõudmisi täita, tuleb teda kiiresti edasi arendada, kusjuures tema eri harude arendamise tempod peavad olema erinevad, lähtudes nende harude praegusest tootmistasemest. Kergetööstuse mitmetes harudes võib perspektiivne keskmine toodangu juurdekasv seepärast kujuneda praegusest isegi madalamaks. Käesolevas uurimuses on püütud vaadelda faktoreid, milledest sõltub Eesti NSV kergetööstuse edasine arendamine, ning neid võimalusi, mis on olemas tema eri harude arendamiseks.

*

Eesti NSV kergetööstuse areng on olnud kiiretempoline: ajavahemikul 1950—1962 suurenes tema toodang 4,3-kordseks. Eriti kiirelt on meil arenenud tekstiili-, naha-, karusnaha- ja jalatsitööstus, kus toodang kõnesoleval ajavahemikul suurenes 4,5-kordseks.

Suhteliselt tugeva tootmistehnilise baasi ja kvalifitseeritud kaadri olemasolu nii tekstiili- kui ka naha-, karusnaha- ja jalatsitööstuses on olnud neiks ajaloolisteks eeldusteks, mis võimaldasid neid tööstusharusid ja kogu kergetööstust arendada palju kiiremas tempos kui mitmeid teisi, sealhulgas ka tootmisvahendeid tootvaid tööstusharusid ja vabariigi tööstust tervikuna. Ajavahemikul 1950—1960 oli toodangu keskmine juurdekasv aastas põlevkivitööstuses 9,9%, klaasitööstuses 6,5%, puidutööstuses 8,5%, toiduainete tööstuses 11,6%, tööstuses tervikuna aga 12,9%. Kergetööstuses suurenes toodang samal ajal aastas keskmiselt 14,1%.

Tänu sellele on kergetööstus tõusnud vabariigis silmapaistvale kohale. Teiste tööstusharude hulgas oli ta 1962. aastal kogutoodangu poolest (25,2%) toiduainete tööstuse järel teisel ning tööliste arvu poolest (27,9%) koguni esimesel kohal.

Eesti NSV on käesolevaks ajaks kujunenud üheks kõige tugevamalt arenenud kergetööstusega vabariigiks NSV Liidus.

Kergetööstuse kõrgest arengutasemest Eesti NSV-s annab tunnistust ühe elaniku kohta valmistatava toodangu hulk, mis kangaste ja nahkjalatsite osas 1962. aastal ületas

iseigi ratsionaalsed, teaduslikult põhjendatud perspektiivsed tarbimismnormid, trikootaži osas aga on neile väga lähedane (vt. tab. 1). Üle vabariigi vajaduste valmistatakse meil ka tekstiil- ja õmblusgalanterii-tooteid.

Käesoleva seitseaastaku lõpuks, s. o. 1965. aastal, ületatakse perspektiivsetes tarbimismnormides ettenähtud tase ka trikoopesu ja trikoost pealisrõivaste tootmise osas, sukkade ja sokkide tootmisel ühe elaniku kohta saavutatakse 83% ja villase riide tootmisel 88% perspektiivsetes tarbimismnormides ettenähtud tasemest.

Balti majandusrajooni kuuluva te liiduvabariikide seas asub Eesti NSV nii toodangu üldmahult kui ka enamiku tähtsamate kergetööstustoodete valmistamise poolest Läti NSV järel teisel kohal. Üksnes puuvillase ja linase riide tootmine on Eesti NSV-s suhteliselt enam arenenud kui Läti NSV-s (vt. tab. 2).

Tabel 1

Tähtsamate kergetööstustoodete toodang Eesti NSV-s ühe elaniku kohta 1962. aastal, võrreldes perspektiivsete tarbimismnormidega (perspektiivsed tarbimismnormid = 100)

Tooted	Toodang, võrreldes perspektiivsete tarbimismnormidega, %
Kangad, kõik liigid kokku	242
Sealhulgas	
puuvillased	346
villased	83
linased	110
siidi	23
Nahkjalsid	132
Trikoopesu ja trikoost pealisrõivad	78
Sukad ja sokid	78
Massilised õmblustooted	59

Tabel 2

Tähtsamate kergetööstustoodete toodang ühe elaniku kohta Balti majandusrajooni kuuluvates vabariikides 1961. aastal, % (Eesti NSV = 100)

	Puuvillane riie	Villane riie	Linane riie	Siidriie	Trikoopesu	Trikoost pealisrõivad	Nahkjalsid	Massilised õmblustooted
Läti NSV-s	59	145	71	192	148	164	105	128
Leedu NSV-s	21	87	65	216	127	164	75	61

Vabariigi kergetööstuse edasiste arengusuundade ja eri tootmisharude perspektiivsete arengutempode määramisel on tarvis silmas pidada üsna mitmeid tegureid. Põhilisteks tuleb neist pidada üleliidulist või majandusrajooni (vabariigi) vajadust ühe või teise toote järele, kohalikku toorainebaasi, vabade tööjõuressursside ja tootmiskogemuste olemasolu, tootmisbaasi olukorda, kergetööstuse osa majandusrajooni kompleksel väljakujundamisel ning kapitaalvahetuste efektiivsust. Käesolevas uurimuses on lähema vaatluse alla võetud ainult kolm esimest tegurit, kuna kahe viimase analüüs nende tähtsuse ja ulatuse tõttu nõuab iseseisvat käsitlust.

*

Nagu eelnevast selgus, võiks meie vabariigi elanikkonna vajaduse mitmesuguste põhiliste kergetööstustoodete järele (peale siidriide) perspektiivsete tarbimismnormide ulatuses katta juba käesoleval ajal või lähemas tulevikus täielikult kohapealse toodangu. Vabariigi elanikkonna varustamise parandamise eesmärgil tuleks suurendada ainult villase riide ja sukkade ning sokkide tootmist.

Kui aga analüüsida ühe või teise kergetööstusharu edasiarendamise vajadust Balti majandusrajooni või üleliiduliste vajaduste seisukohalt, siis olukord mõnevõrra muutub.

Kui võrrelda Balti majandusrajooni (ilma Kaliningradi oblastita) kergetööstuse toodangut ühe elaniku kohta 1961. aastal perspektiivsete tarbimismnormidega, siis selgub järgmist: sukki ja sokke toodeti 123, nahkjalsid 109, linast riidet 109, puuvillast riidet

102, trikoopesu ja trikoost pealisrõivaid 88, villast riidet 62 ja siidriidet 48% perspektiivsetest tarbimismahustest.

Nagu selgub, on Balti majandusrajooni ulatuses ainult sukkade ja sokkide tootmine ühe elaniku kohta tunduvalt suurem, kui perspektiivsed tarbimismahud ette näevad. Nende osas saavutatud tootmistase on küllaldane, et katta kolme vabariigi vajadus, isegi kui me arvestame elanikkonna juurdekasvu. Üleliiduliselt on aga vajadus sukkade ja sokkide järele veel küllaltki suur ning seetõttu on õigustatud nende tootmise laiendamine ka Eesti NSV-s ulatuses, mille tagab olemasolevate tootmisvõimsuste parem ärakasutamine.

Et rahuldada Balti majandusrajooni vajadusi perspektiivsete tarbimismahude ulatuses linase ja puuvillase riide ning nahkjältsite osas, tuleb nende tootmist selles rajoonis laiendada. Eesti NSV-s pole enam otstarbekohane laiendada puuvillase riide ja nahkjältsite tootmist uute tootmispindade juurdeehitamise teel.

Kui lähtuda sellest, et Balti majandusrajooni puuvillase riide vajadust tuleb senisest olulisel määral rahuldada rajooni oma tootangu arvel, siis tuleks mõnevõrra muuta Eesti NSV-s toodetava puuvillase riide sortimenti. Tuleks vähendada tehniliseks otstarbeks toodetavate kangaste osatähtsust ja suurendada pesu ning kleidiriide gruppi kuuluvate kangaste väljalaset ning nende viimistlemist kohapeal.

Siidriide, villase riide, õmblustoodete ja trikoopesu ning trikoost pealisrõivaste tootmist tuleb elanikkonna perspektiivsete vajaduste rahuldamiseks suurendada kõikides Balti majandusrajooni kuuluvates vabariikides. Kuna neid riide liike ja tooteid ka üleliiduliselt veel ebapiisavalt toodetakse, tuleks selles osas tootmist tunduvalt suurendada isegi üle Balti majandusrajooni oma vajaduste.

Eesti NSV-s tuleks suurendada ka tööstuslikuks otstarbeks kasutatavate kergetööstustoodete valmistamist. Esimeses järjekorras käib see puuvillase kedrusse ja taarakangaste, samuti kergetööstuses tarvitatava tooraine töötlemise (nahkade parkimine, toorlinaleotamine) kohta.

Mitmesuguste kergetööstustoodete tootmise suurendamisel üle meie vabariigi vajaduste ning väljaveoks toodetava sortimendi määramisel tuleb arendada tihedat koostööd teiste Balti majandusrajooni kuuluvate vabariikide kergetööstustevõtetega, lähtudes nende ettevõtete vahelise spetsialiseerimise põhisuundadest.

Väljaveoks valmistatava tootangu sortimendi määramisel tuleb arvestada valmistoodete transporditavust nende kvaliteedi säilitamise seisukohalt, samuti tooraine või materjali ja valmistoodangu ratsionaalset veokaugust. Neist lähtudes on Eesti NSV-s otstarbekohane toota näiteks kõrgema sordi õmblustooteid — kallimatest materjalidest mantleid, ülikondi ja kleite — ainult Balti majandusrajooni vajaduste katteks, sest kaugemate vedude puhul kannatab nende välimus. Pealegi on nende tootmiseks kasutatavate materjalide transpordimahukus tunduvalt väiksem kui valmistoodetel. Kõigi teiste eespool nimetatud kergetööstustoodete osas, nagu trikoopesu ja trikoost pealisrõivad, villane ja siidriide jm., pole need tingimused määravad, mistõttu nende esemete tootmist on edaspidi võimalik arendada keskmisest kiiremas tempos.

Arvestades ühelt poolt tarbimise piiratud mahtu ja teiselt poolt meie kergetööstuse suhteliselt kõrget arengutaset, on Eesti NSV oludes otstarbekohane arendada eeskätt neid kergetööstuse harusid, millel on kohalik tooraine baas.

Käesoleval ajal kasutavad kõik vabariigi kergetööstuse harud suuremal või vähemal määral sisseveetavaid tooraineid ja materjale. Kohaliku toorainega on tekstiilitööstuse harudest suuremal määral varustatud üksnes linaketramis- ja -kudumistööstus. 1960. aastal näiteks kaeti selle tööstusharu linakiu vajadusest 64% vabariigi arvel. Seitse aastaku lõpuks, s. o. 1965. aastaks, suureneb plaani kohaselt linakiu tootmine 1960. aastaga võrreldes 39%. Linase riide tootmine peab samal ajal suurenevat 7%. Linaketramis- ja -kudumistööstuse toorainevajadusest on seile tõttu võimalik 1965. aastal katta vabariigis varutud linakiu arvel 80%. Kuna linakiu vedu suurte kauguste taha tema transpordimahukuse tõttu ei ole rahvamajanduslikult otstarbekohane, tuleb linatööstuse edasise arenemistempo määramisel lähtuda sellest, et kogu toorainevajadust oleks vii-

malik katta ainult kohaliku toorainega. Arvestused näitavad, et lähtudes eelõeldust ja võimalusest suurendada linakiu toodangut, oleks otstarbekohane pärast seitseaastaku lõppu suurendada kootud linaste kangaste tootmist 3,7% aastas. Samal ajal oleks otstarbekohane linakiu kompleksse kasutamise eesmärgil tema töötlemise jäätmetest hakata tootma mittekootud linaseid kangaid. Neid jäätmeid täielikult ära kasutades oleks arvestuste kohaselt võimalik valmistada aastas 1 milj. m² mittekootud linaseid kangaid.

Toornaha vajadusest kaeti Eesti NSV-s 1960. aastal kohaliku toodangu arvel 49,6%. 1960. aastaga võrreldes ei suurene tõenäoliselt toornahkade varumine 1965. aastal. Samaks ajaks aga suureneb toornahkade vajadus 37%. Kohaliku tooraine osatähtsus üldises toornaha tarbimises väheneb seetõttu 36%-le. Lähemas tulevikus võib arvestuste kohaselt toornahkade varumine vabariigis suurened aastas 5,5%. Arvesse võttes Balti majandusrajooni piirides naha- ja jalatsitööstuse spetsialiseerimise põhisuundades meie vabariigile soovitatud toodangu sortimenti, oleks otstarbekohane kuni pool selleks vajalikust tooraine vajadusest katta kohapeal varutud nahkadega. Sel puhul oleks 1965. aastaga võrreldes võimalik nahkjalatsite toodangut suurendada kuni 15%.

Kaugemas tulevikus võib toornahkade varumine arvestuste kohaselt suurened aastas 3,5%. Toornahkade, kui väga transpordimahuka tooraine sissevedu ei tuleks aga suurendada. Jalatsite ja nahkgalanteriikaupade tootmist tuleks suurendada mitmesuguste nahka asendavate tekstiil- ja sünteetiliste materjalide ulatuslikuma kasutuselevõetuga. Nahkgalanteriikaupade ja jalatsite tootmise suurendamise tempo määramisel tuleb lähendada vastavate ettevõtete tootmistehnilise baasi edasiarendamise võimalustest ja vabade tööjõuressursside olemasolust vabariigis.

Puuvillase trikootaazi tootmiseks vajaliku lõngaga varustab meie ettevõtteid kombinat «Kreenholmi Manufaktuur». See kombinat varustab praegu lõngaga ka väga paljusid trikootööstusettevõtteid, milledest mõned asuvad üsnagi kaugel. Kui vastava lõnga tootmist teistes Nõukogude Liidu majandusrajoonides laiendatakse, tuleks Balti majandusrajooni kuuluvates vabariikides, eeskätt Eesti NSV-s, suurendada kohaliku lõnga tarbimist. Sellest lähtudes oleks otstarbekohane trikoovabrik «Marat» põhjalikult rekonstrueerida puuvillast pesu (interlokpesu) tootvaks ettevõtteks ja edaspidi tõsta tema võimsus tüüpsuurusega ettevõtte võimsuseni, s. o. 17 miljoni esemeni aastas. Selle kõrval võib pidada otstarbekohaseks ka uue puuvillasest trikoost pealisrõivaid tootva spetsialiseeritud ettevõtte rajamist tüüpvõimsusele vastava tootmismahuga, s. o. 6 miljonit eset aastas.

Vabariigi siiditööstuse lõngavajadus on seni kogu ulatuses kaetud sisseveoga ning seepärast on siiani puudunud eeldused selle tööstusharu forsseeritud arendamiseks.

Teadlased soovivad Eesti NSV-s organiseerida sünteetiliste kiudude (nii staapelkui ka filametaarkiu) tootmist põlevkiviproduktide baasil kogustes, mis võimaldaks valmistada 15 miljonit ruutmeetrit siidikangaid. Seega oleks võimalik siidikangaste tootmist meie vabariigis 1962. aastaga võrreldes suurendada 5-kordseks.

Sünteetilist staapelkiudu on võimalik kasutada nii puuvillase kui ka villase riide tootmisel. Puuvillase riide valmistamisel oleks otstarbekohane teda kasutada puuvilla asendajana, vähendades vastavalt puuvilla sissevedu. Villase riide tootmisel on sünteetilist kiudu võimalik kasutada nii kootud kui ka mittekootud kangastes. Tema arvel oleks otstarbekohane suurendada villase riide tootmist, vähendamata naturaalvilla sissevedu. Arvestused näitavad, et kohaliku sünteetilise staapelkiu kasutamisel on võimalik suurendada kootud villase riide toodangut 1960. aastaga võrreldes 60% ja valmistada täiendavalt 17,5 miljonit ruutmeetrit mittekootud villast riidet. Pärast kohapealse sünteetilise kiu kasutusele võtmist võiks üldine villase riide toodang meie vabariigis suurened 1960. aastaga võrreldes 6,6-kordseks.

Põlevkiviproduktide baasil on võimalik organiseerida ka kunstkarusnaha tootmist, mis meie vabariigis oleks uudseks tootmisalaks.

Uheks põhiliseks faktoriks, millest sõltub vabariigi kergetööstuse arenemistempo, on tööjõuressursside olemasolu.

Meie vabariigi elanikkonna tööstusliku rakendatuse aste on juba praegu mõnevõrra kõrgem kui perspektiivsete näitajate alusel üleliiduliselt planeeritud. Sellele vaatamata

esineb Eesti NSV-s vabu tööjõuressurssse, kuigi piiratud ulatuses ja küllaltki hajutatult. Tegemist on peamiselt naistööstusega, mida siiski oleks võimalik rakendada kergetööstusettevõtetes.

Suuremates keskustes on vabade tööjõuressursside arvel kõige otstarbekohasem arendada aparaadiehitust. Kergetööstuse edasiarendamine üldse saab neis aga toimuda vaid ettevõtete enestele olemasolevate tööjõuressursside arvel, kusjuures toodangu mahu juurdekasv võib olla suurem nendes tööstusharudes ja ettevõtetes, kus tööviljakuse kasvutempo on kõrgem.

Ajavahemikul 1950—1962 kasvas tööviljakus vabariigi kergetööstuses 2,1-kordseks. Eriti kiirelt kasvas see villatööstuses, nimelt 3,1-kordseks, ning naha-, karusnaha- ja jalatsitööstuses, kus kasv oli 2,2-kordne.

Sealjuures tuleb märkida, et tööviljakuse tõus ettevõtete põhitsehhides on olnud kiirem kui ettevõtete tervikuna. Nii kasvas aastail 1950—1960 tööviljakus puuvillase lõnga ketramisel ligi 2- ja puuvillase riide kudumisel 2,7-kordseks. Puuvillatööstuses tervikuna kasvas tööviljakus neil aastail ainult ligi 2-kordseks. See näitab, et peale kudumise on teistes tootmisprotsessi faasides tehniline progress ja tootmise organiseerimise parandamine, samuti muude tööviljakuse tõstmise võimaluste ära kasutamine toimunud väga aeglaselt. Analoogiline on olukord ka ülejäänud kergetööstuse harudes.

Selgub, et kõigis vabariigi kergetööstusettevõtetes leidub suuri tööviljakuse tõstmise reserve. Peamiseks neist on tehniline progress: seni käsitsi sooritatavate tööoperatsioonide mehhaniseerimine, samuti suurema tootlikkusega mehhaaniliste ja automaatseadmete ning täiuslikumate tehnoloogiliste protsesside kasutusele võtmine. Peale tootmisprotsesside kuuluvad mehhaniseerimisele ja automatiseerimisele ka planeerimis- ja arvestustööd.

Tootmise organiseerimise valdkonnas omandab erilise tähtsuse tootmise spetsialiseerimine, vooltootmise juurutamine ja tehnilise normeerimise parandamine. Materiaalsete stimuleerimisvahendite õige rakendamise kõrval tuleb arvestada ka moraalseid stimuleerimisvahendeid, millele osatähtsus ja mõju võitluses tööviljakuse tõstmise eest kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ülesehituse perioodil pidevalt suureneb.

Arvestuste kohaselt võib tunnitööviljakus eelolevatel aastatel mõnedes kergetööstusettevõtetes suurened 12—18% aastas. Aastatööviljakus võib samal ajal (rahaliste näitajate alusel) eri tööstusharudes kasvada 3,5—8,6% aastas.

Tekstiilitööstuse harudest on kõige aeglasemat toodangu mahu juurdekasvu ühe töötaja kohta ette näha villa- ja puuvillatööstuses. Kuna puuvillaste kangaste osas puudub vajadus toodangu mahtu suurendada ja kedruse tootmise laiendamine ei vaja täiendavat tööjõudu, siis on võimalik puuvillatööstuses vabanev tööjõud suunata teistesse kergetööstuse harudesse. Villatööstuses tööviljakuse tõusu arvel vabanev tööjõud tuleks pärast 1. Detsembri nimelise Tekstiilivabriku rekonstrueerimise lõpetamist kasutada mitte enam kamm- ja kraasvillaste kangaste tootmise laiendamiseks, vaid suunata mittekoostatud kangaste valmistamisele, kus töölise tunnitootlikkus on kuni viis korda kõrgem kui kootud kangaste tootmisel.

Madalat toodangu juurdekasvu ühe töötaja kohta on ette näha ka tekstiili- ja õmblusgalanteriitööstuses, samuti reas teistes kergetööstuse harudes. Kuna neil harudel ka teisi tegureid arvestades puuduvad avaramad arenguperspektiivid, ei oleks neid otstarbekohane arendada täiendava tööjõu värbamise teel.

Kõige kiiremat toodangu suurenemist ühe töötaja kohta võib ette näha siidi- ja trikootaazitööstuses. See õigustab nende tootmisharude suhteliselt kiirematempolist arendamist, võrreldes teiste kergetööstusharudega, kusjuures tootmise laiendamiseks võib siin kasutada teistest kergetööstuse harudest vabanevat tööjõudu.

Täiendava tööjõu värbamise arvel tuleks arendada õmblustööstust, kus toodangu mahu suurenemise tempo peaks edaspidi ületama toodangu juurdekasvu ühe töötaja kohta, et rahuldada elanikkonna vajadusi massiliste õmblustoodete järele. Õmblustööstus on sealjuures üks neid kergetööstuse harusid, mis tootmise ökonoomilisi näitajaid kehjustamata võimaldab säilitada tootmise suhteliselt suurema hajutatuse kui teistes tootmisharudes ning paremini ära kasutada kohapeal olemasolevat vaba tööjõudu.

Täiendavat tööjõudu vajavate kergetööstuse harude varustamine töölistega võib toimuda ka elukondliku teenindamise arvel, kus teenuste mahu tunduval suurenemisele vaatamata on oodata tööjõu vabanemist, tänu tootmisprotsesside mehhaniseerimisele ja automatiseerimisele.

Tööjõuresursside seisukohalt võib seega Eesti NSV-s kergetööstuse arendamist otsarbekohaseks pidada sellises ulatuses, mille tagab selles tööstusharus käesoleval ajal rakendatud tööjõu töövõime tõus, sest suurte tootmiskogemustega kaadrit ei ole otsarbekohane teistesse tööstusharudesse suunata.

Mitmete kergetööstuse harude kiire edasiarendamise seisukohalt tuleb olulise tegurina märkida tootmiskogemuste olemasolu. Peaaegu kõikides kergetööstuse tootmisharudes töötab meil pikaajaliste kogemustega ja põhjaliku erialase väljaõppe omandanud kaader. Eristatult esiletõstmist väärib ka asjaolu, et Eesti NSV-s töötab kunstistiituit, mis valmistab ette tekstiili-, õmblus-, nahkjalatid, trikootaži- ja jalatsitööstusele kõrgema haridusega kunstnikke-spetsialiste. Toodangu kvaliteedi tõstmise seisukohalt on see väga oluline.

*

Eespool esitatud kaalutlustest eri tootmisharude arenguvõimaluste kohta, samuti nende tootmisharude tootmisbaasi olukorrast ning ettevõtete tootmisvõimsuste laiendamise ja uute rajamise ökonomilisest otstarbekusest lähtudes on võimalik määrata vabariigi kergetööstuse eri tootmisharude kogutoodangu võimalikku optimaalset perspektiivset kasvutempot ja struktuuri.

Nagu arvestused näitavad, võivad kiirema kasvutempo saavutada need tööstusharud, millele vabariigi jõudsalt arenev keemiatööstus kindlustab kohaliku tooraine ja tehniline progress suureulatusliku töövõime tõusu, nagu siidi-, trikootaži- ja karusnahaõmblustööstus. Ka õmblustööstuse kasvutempo võib kergetööstuse keskmisest kiiremaks kujuneda.

Tänu uute tööstusharude tekkele (siiditööstus, kunstkarusnaha ja mittekoitud villaste kangaste tootmine sünteetiliste kiudude baasil, mittekoitud linaste kangaste tootmine) muutub perspektiivselt ka vabariigi kergetööstuse struktuur. Tunduvalt peaks vähenema puuvilla-, villa-, naha- ja jalatsitööstuse ning teistegi (kummitööstus, galaliitoodete valmistamine) tööstusharude osatähtsus. Samal ajal peaks suurenema siidi-, trikootaži-, õmblus- ja karusnahaõmblustööstuse osatähtsus. Praegusega võrreldes peaks kahe esimese kui progressiivse kergetööstuse tootmisharu osatähtsuse tõus üldises kergetööstuse toodangus tõenäoliselt suurenema mitmekordseks.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia
Majanduse Instituut

Saabus toimetusse
21. VII 1963

ДОСТИЖЕНИЯ И ВОЗМОЖНОСТИ ДАЛЬНЕЙШЕГО РАЗВИТИЯ ЛЕГКОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ ЭСТОНСКОЙ ССР

Л. Ритсо,

кандидат экономических наук

Резюме

Легкая промышленность Эстонской ССР развивается быстрыми темпами. За 1950—1962 гг. выпуск продукции отрасли возрос в 4,3 раза. Особенно быстро развивались текстильная, обувная и кожевенная промышленность, выпуск продукции которых увеличился более чем в 4,5 раз.

Благодаря этому легкая промышленность заняла видное место в республике. По данным 1962 г. она заняла среди других отраслей промышленности второе место по удельному весу валовой продукции (25,2%) и первое место по удельному весу численности рабочих (27,9%).

О высоком уровне развития легкой промышленности Эстонской ССР свидетельствует достигнутый объем выпуска продукции на душу населения, который по тканям и кожаной обуви в 1962 г. превышал даже рациональные, научно обоснованные перспективные нормы потребления, а по трикотажу был весьма близок к ним (см. табл. 1).

При определении дальнейших направлений и темпов развития легкой промышленности республики необходимо в числе ряда факторов особенно иметь в виду: потребность страны или экономического района (республики) в соответствующих изделиях, наличие местной сырьевой базы, наличие свободной рабочей силы и производственного опыта, состояние производственной базы, роль отрасли в комплексном развитии Прибалтийского экономического района и, наконец, эффективность капитальных вложений. В настоящем исследовании подвергнуты более подробному анализу три первых фактора.

В Прибалтийском экономическом районе было в 1961 г. выпущено (по сравнению с перспективными нормами потребления) чулочно-носочных изделий на 123%, кожаной обуви на 109%, льняных тканей на 109%, хлопчатобумажных тканей на 102%, трикотажного белья и верхнего трикотажа на 88%, шерстяных тканей на 62% и шелковых тканей на 48%.

Для удовлетворения потребности всего Прибалтийского экономического района (по перспективным нормам потребления) в шерстяных и шелковых тканях, швейных изделиях, в трикотажном белье и верхнем трикотаже необходимо увеличить их производство. В этих целях необходимо несколько увеличить также производство хлопчатобумажных и льняных тканей и кожаной обуви.

Выпуск чулочно-носочных изделий на душу населения в рамках Прибалтийского экономического района значительно превышает перспективные нормы потребления. Достигнутый уровень их производства вполне достаточен для покрытия потребности экономического района, даже с учетом прироста населения. Однако, в общесоюзном масштабе потребность в чулочно-носочных изделиях еще довольно велика, поэтому увеличение их производства в Эстонской ССР полностью оправдано.

Принимая во внимание ограниченный объем потребления, с одной стороны, и относительно высокий уровень развития легкой промышленности республики, с другой, в условиях Эстонской ССР целесообразно развивать в первую очередь те отрасли, которые располагают базой местного сырья.

Из отраслей текстильной промышленности в наибольшей степени местным сырьем обеспечено льнопрядильное и -ткацкое производство. По плану 1965 г. заготавливаемое в республике количество льноволокна позволяет покрыть до 80% от потребности льнопрядильного и -ткацкого производства. Поскольку в силу транспортности перевозка льноволокна на большие расстояния не целесообразна, то при определении темпов дальнейшего развития льняной промышленности следует исходить из необходимости 100%-го покрытия потребности отрасли местным сырьем. В целях комплексного использования льноволокна было бы целесообразно организовать производство нетканых льняных тканей из отходов и угаров, полное использование которых дало бы возможность выпускать 1 миллион квадратных метров этих тканей.

Потребность республики в кожсырье лишь примерно наполовину покрывается местными ресурсами. Ввоз этого очень транспортноёмкого сырья следовало бы не увеличивать. Производство обуви и кожгалантерейных товаров можно увеличить за счёт более широкого применения различных заменяющих кожу текстильных и синтетических материалов, выпуск которых необходимо организовать в республике.

Пряжей для производства хлопчатобумажного трикотажа снабжает предприятия республики комбинат «Кренгольская мануфактура». Целесообразно было бы расширить потребление изготовляемой в республике трикотажной пряжи и увеличить выпуск трикотажного белья и верхнего трикотажа. В связи с этим следовало бы реконструировать трикотажную фабрику «Марат» и увеличить ее мощность до 17 млн. изделий в год. Также было бы целесообразно создать новое специализированное предприятие по выпуску хлопчатобумажного верхнего трикотажа годовой мощностью 6 млн. изделий.

Ученые республики рекомендуют организовать в Эстонской ССР производство синтетических волокон на базе продуктов химической переработки сланца. Производство шелковых тканей из синтетического волокна можно увеличить по сравнению с 1962 г. в 5 раз. Возможно также организовать выпуск искусственного меха, что явилось бы новым видом производства в Эстонской ССР.

Одним из основных факторов, определяющих темп развития легкой промышленности республики, является ограниченность ресурсов рабочей силы.

Уровень промышленной занятости населения нашей республики уже сейчас несколько выше запланированных перспективных общесоюзных показателей. Ресурсы рабочей силы в Эстонской ССР ограничены. Дальнейшее развитие легкой промышленности может осуществляться главным образом на базе имеющейся у предприятий

рабочей силы, следовательно, темпы прироста выпуска продукции должны быть выше на тех предприятиях и в тех отраслях, где выше темпы роста производительности труда.

За 1950—1962 гг. производительность труда в легкой промышленности республики возросла в 2,1 раза. Особенно быстрыми были темпы ее роста в шерстяной промышленности, где производительность труда возросла в 3,1 раза и в кожевенной, меховой и обувной промышленности, где она возросла в 2,2 раза.

Значительные возможности для повышения производительности труда имеются и в дальнейшем во всех отраслях легкой промышленности. По имеющимся расчетам часовая производительность труда на предприятиях различных отраслей легкой промышленности может увеличиться в пределах от 12 до 18% в год. Годовая производительность труда (в денежном выражении) в то же время может расти на 3,5—8,6% в год.

Наиболее быстрого роста производительности труда можно ожидать в шелковой и трикотажной промышленности. Это оправдывает быстрые темпы развития упомянутых двух отраслей, при этом расширение производства может происходить за счет высвобождающейся из других отраслей легкой промышленности рабочей силы. Развитие швейной промышленности также следовало бы осуществлять путем привлечения дополнительной рабочей силы.

В шерстяной и хлопчатобумажной промышленности предполагается сравнительно медленный рост производительности труда. Поскольку расширение хлопкопрядения и ткачества не нуждается в дополнительной рабочей силе, то высвобождающуюся рабочую силу можно направлять в другие отрасли легкой промышленности. Высвобождающуюся в результате роста производительности труда рабочую силу шерстяной промышленности целесообразно, после завершения реконструкции текстильной фабрики имени 1-го Декабря, направить на производство нетканых тканей.

Из сказанного явствует, что более быстрые темпы развития могут быть достигнуты в тех отраслях легкой промышленности, которым бурно развивающаяся химическая промышленность обеспечит базу местного сырья, а технический прогресс — значительное повышение производительности труда. В силу возникновения новых отраслей (выпуск тканей из синтетической пряжи), производство искусственного меха и кожи, нетканых шерстяных и льняных тканей) в перспективе должна измениться и сама структура легкой промышленности. Удельный вес выпуска хлопчатобумажных, шерстяных, кожевенно-обувных, резиновых и галантерейных изделий должен значительно уменьшиться, в то время как удельный вес продукции шелковой, трикотажной, швейной и швейно-меховой отраслей — повысится.

*Институт экономики
Академии наук Эстонской ССР*

Поступила в редакцию
21.VII 1963

ACHIEVEMENTS OF SOVIET-ESTONIAN LIGHT INDUSTRY AND POSSIBILITIES OF FURTHER DEVELOPMENT

L. Ritso

Summary

The light industry of the Estonian S.S.R. has been developing at a rapid pace. During the period 1950—1962 the output of production grew 4.3-fold. The development was particularly rapid in the textile, footwear and leather industries, whose output increased more than 4.5 times.

Owing to the above, the light industry gained an important place in the republic. According to data of 1962, light industry gained the second place in the total production of the republic (25.2%), arriving first in the total number of workers (27.9%).

Proof of the high stage of development of light industry in Estonia is the volume of production per head of the population, which, in the line of fabrics and leather footwear in 1962 even exceeded the rational and scientifically grounded perspective norms of consumption, and in the line of knitwear was very near the target.

When determining further trends and rates of development of a republic's light industry, it is of importance to consider, among other factors, the following ones: the demand of the country or economic region (republic) for corresponding articles, the presence of the local raw material source, the presence of free labour and producing

experience, the state of the producing base, the role of the industrial branch in the complex, development of the Baltic economic region, and, finally, the efficiency of capital investments. The present study gives a detailed analysis of the first three factors.

In 1961, in the Baltic economic region, in comparison with the perspective norms of consumption, the output figures were: hosiery — 123%, leather footwear — 109%, linen fabrics — 109%, cotton fabrics — 102%, knitwear — 88%, woollen fabrics — 62%, and silk fabrics — 48%.

In order to cover the demand of the Baltic economic region as a whole (in accordance with the perspective norms of consumption) for woollen and silk fabrics, ready-made clothes and knitwear, it is imperative to increase the output of these products. The production of cotton and linen fabrics and leather footwear has also to be somewhat increased for this end.

The production of hosiery per head of the population in the Baltic economic region is considerably in excess of the perspective norms of consumption. The standard of the production achieved is entirely sufficient for covering the demand of the economic region, and that even in the case of an increase in the population. However, as the demand for hosiery in the Soviet Union as a whole is still quite great at present, the increase of this production in the Estonian S.S.R. is well-grounded.

Taking into consideration the limited volume of consumption on the one hand, and the high standard of the development of light industry of Soviet Estonia on the other hand, it is, in the conditions of the Republic, expedient to develop first and foremost those branches which can be provided by local raw material.

Of the branches of textile industry, flax-spinning and weaving disposes of greater local raw material reserves than the rest. According to the target figures of 1965, the amount of flax fibre produced in the Republic will provide for 80% of the demand of the flax-spinning and weaving industry. As flax-fibre transport at greater distances is unexpedient on account of the bulkiness of the material, it is of importance to consider the necessity of covering the total demand of this branch of industry by local material when determining the rates of a further development. In the interests of a complex utilization of flax fibre, it would prove effective to organize a production of unwoven linen fabrics out of waste materials, whose full utilization would give a possibility to put out 1 million square metres of these fabrics yearly.

The demand of the Republic for raw leather is covered by local material resources only by a half. The import of this material ought not to be increased on account of its bulkiness in transport. The production of footwear and leather articles could be increased by a wider utilization of textile and synthetic materials replacing leather, the production of which ought to be organized in our Republic.

The cotton knitwear industry of the Estonian S.S.R. is provided with spun yarn by the combine "Kreenholm Manufactory". It would be expedient to enlarge the utilization of the local-spun cotton yarn and increase the production of knitted underwear and knitwear. In connection with this, the knitwear factory "Marat" ought to be reconstructed and its capacity enlarged to 17 million articles yearly. Further, it would be expedient to establish another enterprise specializing in the production of cotton knitwear, with a yearly capacity of 6 million articles.

The scientists of the Republic recommend to organize, in the Estonian S.S.R., a production of synthetic fibre, which should be founded on products of processing of oil shale. The production of silk fabrics out of synthetic fibre can be increased 5-fold, in comparison with 1962. It is also possible to organize a production of synthetic furs, which would be a new branch in the Estonian S.S.R.

One of the main factors determining the rates of the development of light industry is the shortage of labour resources in the Estonian S.S.R.

In our Republic the niveau of industrial labour is, at the present time, even somewhat higher than the perspective all-Union target figures planned. The resources of labour of Soviet Estonia are limited. A further development of light industry can be mainly effected on the basis of the labour available in the enterprises, and, consequently, the rates of the increase of production must be higher in those branches which will have higher rates in the productivity of labour.

During the period 1950—1962, the labour productivity in the light industry of our Republic grew 2.1-fold. Particularly rapid was the rate of growth of woollen industry where labour productivity grew 3.1-fold, and in the leather, fur, and footwear production, with a 2.2-fold increase in labour productivity.

There are considerable possibilities for an increase of labour productivity in all branches of light industry in the future. According to existing calculations, in different light industry enterprises the labour productivity per hour can be increased within the limits of 12 to 18% every year. The yearly labour productivity (in monetary value), at the same time, can grow by 3.5—8.6% a year.

The most rapid growth of labour productivity can be expected in silk and knitwear industries. This justifies a rapid rate of development of these both branches. An enlargement of the production in these industries can be effected at the expense of the labour resources taken from other branches. The development of the sewing industry must also be effected by employing additional labour.

In the woollen and cotton industries a rather slow rate of growth is expected in the labour productivity. As the expansion of cotton spinning and weaving does not involve additional labour, the labour freed can be employed in other light industry branches. The labour freed on account of the growth of labour productivity in wool industry, after the completion of the reconstruction of the Textile Mill of December 1st, can be employed in the production of unwoven fabrics.

From the above it follows that more rapid rates of development can be achieved in those light industry branches which can be supplied with raw material by local chemical industry, and whose rate of growth of the labour productivity will be rapid owing to technical progress. On account of the appearance of new branches (production of fabrics from synthetic fibre, of artificial fur and leather, unwoven woollen and linen fabrics), the structure of light industry will be changed as well. The part in the total output of cotton, woollen, leather-and-footwear, rubber and millinery production will considerably decrease, whereas the role of the silk, knitwear, sewing and sewing-and-fur branches will considerably increase.

*Academy of Sciences of the Estonian S.S.R.,
Institute of Economics*

Received
July 21st, 1963